

Олена ГОРДІЄНКО,

orcid.org/0000-003-3384-3656

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри початкової освіти та культури фахової мови

Житомирського державного університету імені Івана Франка

(Житомир, Україна) yelenagord110@gmail.com

ПРОФЕСІЙНА ГОТОВНІСТЬ СТУДЕНТІВ – ЗДОБУВАЧІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПОЧАТКОВА ОСВІТА» ДО ОЦІНЮВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ

Проблема професійної готовності вчителя до оцінювання є досить актуальною та недостатньо вивченою, особливо в аспекті зв'язку з розвитком особистості, індивідуалізацією та диференціацією навчального процесу, зокрема в початковій школі. Також залишається нагальною проблема підготовки вчителя до оцінювання читацької компетентності учнів у зв'язку з концепцією Нової української школи. Мета статті – проаналізувати проблему професійної готовності студентів – майбутніх учителів початкових класів до оцінювання читацької компетентності молодших школярів як однієї зі складових частин реалізації завдань особисто орієнтованого навчання та поліпшення якості початкової освіти. Основні завдання: дослідити проблему оцінювання читацької компетентності учнів початкових класів як складової частини структури педагогічної діяльності вчителя; акцентувати на аналізі такого явища в педагогічній теорії, на творчому підході до організації навчальної діяльності учнів початкової школи; розглянути результативність ознайомлення студентів – майбутніх учителів початкових класів із критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів, зокрема їхньої читацької компетентності, що виявляється під час проходження ними педагогічної практики. У процесі виконання поставлених завдань використовувалися методи дослідження: теоретичні – аналіз і синтез психолого-педагогічних і методичних джерел із проблеми дослідження; метод теоретичного прогнозування для визначення об'єкта, предмета, мети, гіпотези й завдань дослідження; узагальнення педагогічного досвіду для визначення теоретико-методичних засад дослідження; емпіричні – аналіз відвіданих занять, усних відповідей і письмових робіт студентів; бесіда, анкетування; педагогічний експеримент, статистична обробка результатів експерименту. Коротко узагальнено отримані результати, рекомендовано впровадити в навчальний процес підготовки вчителів початкових класів систему роботи з оцінювання читацької компетентності молодших школярів. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Зокрема, потребують подальших досліджень проблеми підготовки студентів – майбутніх учителів початкових класів до проведення оцінювання читацької компетентності учнів з особливими освітніми потребами, в інклюзивному просторі, під час переходу від формувального оцінювання до бального в 4 класі. Успішне розв'язання означених питань дасть змогу вибудувати досконалішу систему оцінювання рівня навченості учнів, що стане важливим кроком у забезпеченні якості початкової освіти.

Ключові слова: *початкова освіта, оцінювання навчальних досягнень молодших школярів, читацька компетентність, студенти – майбутні вчителі початкових класів, формувальне оцінювання, системи безбального й бального оцінювання.*

Olena HORDIENKO

orcid.org/0000-003-3384-3656

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor of the Department of Primary Education and Culture of Professional Speech

Zhytomyr Ivan Franko State University

(Zhytomyr, Ukraine) yelenagord110@gmail.com

PROFESSIONAL PREPAREDNESS OF STUDENTS – ACQUIRED SPECIALTIES “PRIMARY EDUCATION” TO ASSESS THE READING COMPETENCE OF JUNIOR STUDENTS

The problem of professional readiness of teachers for assessment is quite relevant and insufficiently studied, especially in terms of personality development, individualization and differentiation of the educational process, in particular, in primary school. The problem of preparing teachers to assess students' reading competence in connection with the concept of the New Ukrainian School also remains relevant. The purpose of the article is to analyze the problem of professional readiness of students – future primary school teachers to assess the reading competence of primary school students as one of the components of the tasks of personal-oriented learning and improving the quality of primary education. The main

tasks: to analyze the problem of assessing the reading competence of primary school students as part of the structure of pedagogical activities of teachers; to focus on the analysis of this phenomenon in pedagogical theory, on the creative approach to the organization of educational activities of primary school students; to study the effectiveness of acquaintance of students – future primary school teachers with the criteria for assessing student achievement, in particular; their reading competence, which is manifested during their pedagogical practice. In the process of performing the tasks the research methods were used: theoretical – analysis and synthesis of psychological-pedagogical and methodological sources on the research problem; method of theoretical forecasting to determine the object, subject, purpose, hypothesis and objectives of the study; generalization of pedagogical experience to determine the theoretical and methodological foundations of the study; empirical – analysis of attended classes, oral answers and written works of students; conversation, questionnaire; pedagogical experiment, statistical processing of experiment results. The obtained results are briefly summarized, it is recommended to introduce into the educational process of training primary school teachers a system of work on assessing the reading competence of primary school students. The study does not cover all aspects of the problem. In particular, further research is needed on the preparation of students – future primary school teachers to assess the reading competence of students with special educational needs, in an inclusive space, during the transition from formative assessment to score in 4th grade. Successful resolution of these issues will allow to build a better system for assessing the level of education of students, which will be an important step in ensuring the quality of primary education.

Key words: primary education, assessment of educational achievements of junior schoolchildren, reading competence, students – future primary school teachers, formative assessment, scoreless and point assessment systems.

Постановка проблеми. Соціальні перетворення в Україні, тривала екологічна криза, викликана чорнобильською катастрофою, зниження рухливої активності учнів, пов'язане, зокрема, з дистанційним навчанням, актуалізували проблему збереження психічного й фізичного здоров'я дітей. Це поставило перед освітніми закладами, й особливо перед початковою освітою, завдання створення умов формування успішної, творчої, працездатної особистості молодшого школяра. Більше оцінювання може негативно вплинути на психологічний стан дітей, викликаючи стрес, що спричиняє формування неадекватного ставлення до навчання. Особливої актуальності набуває мотиваційне оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи, пов'язане з процесами становлення національної самосвідомості в незалежній державі, тому пріоритетне значення в такому плані має професійна готовність вчителя-новатора, який формує в учнів ключові компетентності. Така готовність означає вміння сформувати в дітей інтерес до навчання, в якому вони повинні бачити зовсім не минуле, не вчорашнє, що писалося та виголошувалося, можливо, півстоліття тому, а те, чим живемо й що маємо досягнути на шляхах до майбутнього. На жаль, можемо спостерігати зниження інтересу школярів до навчання. Науковці називають причини такого явища: проблеми здоров'я дітей, помилки у вихованні, невисокий рівень компетентності педагога, який може виявлятися, зокрема, в неправильному підході до оцінювання навчальних досягнень учнів. Тому впровадження в початковій школі мотиваційного безбального оцінювання навчальних досягнень учнів, що стимулює їх пізнавальну діяльність, є складовою частиною реформи освіти й створення нової школи, яка буде поштовпувати інтерес дітей. А вже прак-

тика довела: схоластичне шкільне навчання, де діти отримують надзвичайно мало пов'язаних із живою дійсністю вражень, перегороджує єдиний шлях до здійснення головної мети викладання – підготувати до розуміння явищ життя. Саме це може зацікавити учнів здобувати знання, набувати вмінь доцільно використовувати їх у змінних ситуаціях, а значить, значно покращити якість освіти. Ось чому проблема професійної готовності майбутніх учителів початкових класів до оцінювання навчальних досягнень учнів нової української школи – серед найважливіших питань.

Недоліки традиційної «бальної» системи оцінювання, яка брала на себе функцію зовнішнього контролю успішності навчання учня вчителем, зумовили пошук принципово нових підходів. Останнім часом процес оцінювання результатів навчальної діяльності школярів суттєво змінився, що пов'язано з використанням формувального оцінювання.

Аналіз досліджень. Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів – обов'язкові складові частини діяльності педагога, які потребують багато часу й зусиль із його боку (Савченко, 2018: 7).

Різним аспектам проблеми оцінювання завжди приділялася належна увага вітчизняними й зарубіжними вченими. Розвиток внутрішніх мотивів контролю та оцінки як складових частин навчальної діяльності дослідили В. Давидов, Д. Ельконін, Г. Цукерман; принципам оцінювання приділили свої праці А. Алексюк, Н. Буринська, О. Ляшенко, С. Сухорський, М. Ярмаченко; вимогам до його здійснення – Ю. Бабанський, Є. Перовський, Г. Щукіна; функціям і завданням оцінювання – Ш. Амонашвілі, К. Делікатний, О. Локшина, В. Онищук, В. Полонський. Оцінку як засіб мотивації діяльності школярів розглянули Б. Ананьєва, О. Богданова, Л. Занкова, І. Лернер, О. Савченко,

І. Якиманська. Питання моніторингу якості освіти й сучасні інноваційні технології системи оцінювання аналізували О. Байназарова, В. Бочарнікова, Т. Ільїна, О. Локшина, О. Ляшенко, В. Мадзігон, С. Різниченко, А. Сбруєва, а також Р. Барро, С. Бібі, Б. Блум, С. Докінз, У. Дреус, Д. Гехт, Е. Льюїс, Т. Маррей; психологічні механізми такого процесу вивчили Б. Ананьєв, І. Галян, М. Наумов; педагогічні аспекти проблеми розробляли Ш. Амонашвілі, С. Близнюк, К. Делікатний, В. Паламарчук, В. Полонський, С. Подмазін, Л. Романишина, П. Сікорський. Також учені приділяють увагу питанням професійної підготовки майбутнього вчителя, змісту педагогічної освіти (А. Алексюк, С. Гончаренко, М. Євтух, І. Зязюн, І. Підласий), вдосконалення технологій навчання майбутніх учителів (В. Бондар, О. Мороз, О. Пехота), оптимізації методів і прийомів професійної підготовки фахівців (Д. Кавторадзе, М. Поташник, Т. Яценко); шляхів інтенсифікації професійної підготовки майбутніх учителів (В. Андреев, Н. Гузій). Проблему зростання творчого потенціалу студентів під час навчальної діяльності досліджували С. Гасанов, В. Кан-Калик, Н. Кічук, Л. Лузіна, М. Нікандров, О. Приходько, С. Сисоєва й інші.

Незважаючи на численні дослідження в означеній галузі, в цілому проблема професійної готовності вчителя до оцінювання досягнень молодших школярів є досить актуальною та недостатньо вивченою, зокрема на засадах компетентнісного підходу, а також в аспекті зв'язку з індивідуалізацією та диференціацією навчання. Розв'язання названих проблем допоможе вчителю адекватно оцінювати компетентність учнів, що стане важливим кроком у піднесенні інтересу учнів до навчання, забезпеченні якості освіти в Україні (Хохліна, 2002: 8).

Мета статті – проаналізувати проблему оцінювання як однієї зі складових частин реалізації завдань особисто орієнтованого навчання та поліпшення якості початкової освіти, дослідити результативність спеціальної роботи з підготовки студентів – майбутніх учителів початкових класів до оцінювання читацької компетентності молодших школярів, акцентуючи на творчому підході до організації навчальної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Професійна готовність здобувача вищої освіти – якість, що виявляється в прагненні до професійної діяльності після закінчення закладу вищої освіти. Вона виступає головною умовою адаптації випускника до умов праці, подальшого професійного вдосконалення та підвищення кваліфікації, успішної професійної реалізації, правильного використання

знань і досвіду, подолання можливих перешкод.

У ході набуття професійної готовності студенти – майбутні вчителі початкових класів додять розуміння основного завдання реформи середньої загальної освіти – перейти від школи знань до школи компетентностей, дієвим механізмом формування яких є правильне оцінювання навчальної діяльності учнів. Студентам важливо усвідомити, що в початкових класах оцінювання має формувальний характер, його покликання – спонукати дітей до навчання, вчити їх оцінювати власний поступ. Особливості оцінювання в початковій освіті пов'язані з характеристиками психічного розвитку дітей такого віку. Сформована ще в дошкільному віці позитивна самооцінка молодшого школяра зазнає серйозних випробувань. Навчання – це складна розумова праця, де можуть бути невдачі й помилки, а значить, низькі оцінки, які викликають у дітей психологічний дискомфорт, гострий внутрішній протест, сором. Якщо задоволення та радість від досягнень створюють позитивні емоції, стають мотивом до навчання, то почуття гіркоти від невдач спричиняють зневіру, неусвідомлений конфлікт з оточенням, знижують самооцінку дитини, бажання вчитися. Оцінювання вчителем вона пов'язує не зі своєю діяльністю, а сприймає як заохочення чи покарання, позитивне або негативне ставлення до неї. Студенти усвідомлюють, що навчальна діяльність молодшого школяра має бути сповнена позитивних переживань; під час оцінювання доцільно характеризувати не особистість учня, а саме його роботу, використовуючи вислови на зразок: *я твоєю роботою задоволена чи не задоволена; виконав правильно чи неправильно; сьогодні твоя відповідь повніша чи недостатньо повна, ніж на попередньому уроці* тощо замість: *ти найрозумніший; я тобою не задоволена; ти молодець*. У процесі контролю також маємо враховувати індивідуальні особливості дітей: більше заохочуємо сором'язливих, пасивних; стриманіше й рідше – самовпевнених. Оцінювання має зосереджувати увагу на досягненнях учнів, а не їх невдачах.

Особливу роль у розвитку й вихованні особистості школяра відіграє навчальний предмет «Літературне читання» – складова частина освітньої галузі «Мова й література». Мета початкової літературної освіти – формування повноцінних навичок читання, ознайомлення школярів із дитячою літературою в усьому тематичному, жанровому її розмаїтті, художньо-естетичне освоєння тексту книжки, розвиток мовнотворчих здібностей, що передбачає формування літературної компетентності учня (Державний стандарт, 2018: 2).

Вона означає формування в учнів основних компетентностей у літературній галузі: загальнокультурної літературної, ціннісно-світоглядної, читацької, комунікативної. Предмет читання пов'язаний із художньою літературою, де майстри слова вміють відшукати точні, яскраві засоби для опису життя, створюють нескінченну різноманітність художніх образів, які відтворюють його явища, спонукають до їх осягання. Мова письменників – образна, насичена яскравими колоритними засобами – виступає дієвим засобом виховання особистості читача, навчає в живих образах за допомогою влучного слова передати пережите. Вплив художньої літератури на розумовий, моральний, естетичний, мовленнєвий розвиток дитини важко переоцінити. Джерелом художньої літератури в початковій школі є твори українських письменників-класиків (П. Воронька, Л. Глібова, П. Грабовського, Є. Гребінки, Н. Забіли, О. Іваненко, Л. Костенко, М. Коцюбинського, Лесі Українки, А. Малишка, Марка Вовчка, Панаса Мирного, М. Рильського, М. Сингаївського, В. Сухомлинського, П. Тичини, І. Франка, Т. Шевченка), сучасних письменників. Діти також ознайомлюються з літературним фольклором: малі жанри (колисанки, пестушки, небилиці, заклички, лічилки, прислів'я, приказки, загадки, дражнилки, мирилки), казки.

Базовою складовою частиною літературної компетентності є читацька компетентність. Вона передбачає здатність активно, цілеспрямовано сприймати художній текст на особистісному рівні, творчо опрацьовувати його, оцінювати твір на основі власних почуттів; уміти розуміти переживання героїв, специфіку мови художнього твору, самостійно працювати з книжкою, іншими друкованими джерелами; знаходити інформацію, задовольняючи власні пізнавальні потреби. Підкреслимо необхідність контрольної-оцінної діяльності вчителя на уроках читання. У процесі поточного й підсумкового контролю відбувається діагностування, коригування, стимулювання читацької діяльності учнів. Контроль та оцінювання читацької компетентності учнів спрямовані на виявлення рівня їх досягнень із предмета «Читання», зокрема:

- 1) характеристики навички читання – швидкості, правильності, виразності, усвідомленості, способу читання тощо;
- 2) елементарної обізнаності з творами;
- 3) розуміння елементарних літературознавчих понять;
- 4) умінь та навичок роботи з текстами творів, із дитячою книжкою (Вашуленко, 2007: 1).

Одним зі шляхів формування в майбутніх учителів умінь виявляти, вимірювати й оцінювати

освітні досягнення учнів вбачаємо вивчення ними вибіркової компоненти «Оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи», що була запропонована студентам експериментальної групи (далі – ЕГ). Предметом її вивчення стали навчальні досягнення учнів початкової школи, структуровані в програмах і представлені у вимогах до здійснення контролю та оцінювання за предметами, і критерії їх оцінювання, у тому числі із читання. Студенти навчилися проводити різні види контролю навчальної діяльності молодших школярів; об'єктивно оцінювати їхні досягнення; користуватись системами безбального й бального оцінювання з метою мотивації та стимулювання діяльності учнів, зокрема із читання. Далі студенти ЕГ проходили педагогічну практику (у 2020/2021 навчальному році).

Студенти контрольної групи (далі – КГ), які проходили практику у 2019/2020 навчальному році, зазначену освітню компоненту не вивчали.

Важливою умовою оцінювання навчальних досягнень учнів є ефективне управління класом. Це і є уміння менеджменту – важлива вимога до сучасного класовода – процес планування, організації та координування освітнього процесу з метою ефективного навчання та виховання школярів. Управління має подвійну мету: створення середовища для академічного навчання (опанування навчального контенту, що визначений Державним стандартом початкової освіти) і для соціально-емоційного становлення особистості (спрямоване на формування соціальних навичок і дозрівання емоційного інтелекту). Готуючись до проходження педагогічної практики, студенти експериментальної групи (ЕГ) отримали проєктне завдання розробити пам'ятку «Складові частини ефективного управління класом», де представлена інформація та конкретні поради на допомогу молодому педагогові. Наводимо *пам'ятку*.

1. Облаштування комфортного фізичного середовища (навчальних зон). Робоче місце має бути цікавим, упорядкованим і зручним, облаштованим для роботи й відпочинку. На облаштування вчитель впливає опосередковано. Від нього залежить оформлення (із залученням дітей). Дизайн класу – творчий процес, що триває впродовж усього навчального року. Меблі розташовуються так, щоб зручно було підійти до кожної дитини, варто передбачити можливість взаємодії дітей. Навчальні матеріали розміщуються доступно. Має бути місце для занять, для спілкування та для відпочинку. Повинен бути створений книжковий фонд українською мовою. Це казки, зібрання творів для дітей українських письменників.

2. Налагодження турботливих дружніх взаємовідносин у класі. Найважливішим компонентом ефективного менеджменту в класі є відносини, що починаються біля входу до школи. Ритуал привітання для дитини – можливість відчути свою важливість для вчителя. Для педагога – інформація про настрій учнів. Така інформація важлива для ранкових **рутин** – ранкового кола й щоденника вражень. Дослідження довели, що учні, які відчувають до себе повагу й турботу, поведуться просоціально й відповідально, дотримуються класних правил і рутин, виконують домашні завдання.

3. Розроблення правил і впровадження рутин. Для ефективної роботи класу потрібні зрозумілі правила, які регулюють поведінку, та якісні рутини, що вивільняють час для навчання. **Рутини** – необхідні й передбачувані задачі, які дають учням розуміння: що, як, для чого й в якій послідовності виконувати. **Правила класу** розробляють усім класом і приймають на початку року, оформляють і розміщують на видному місці. Вони містять: поведінкові аспекти (ходити спокійно, говорити тихо...), безпеку в класі (обережно поводитись із приладдям...), повагу (слухати інших, поважати однокласників...), зусилля (виконувати завдання старанно, готуватись до уроку завчасно...).

4. Ефективний план уроку (тайм-менеджмент, чіткі й зрозумілі інструкції, моделювання уроку, паузи для мозку й тіла). Існує тісний зв'язок між мотивуючими завданнями й ефективним управлінням класом. Учитель усвідомлює, які управлінські функції він виконуватиме до, під час і після уроку.

5. Проактивний підхід до дисципліни (запобігання та правильне реагування на порушення) У сучасному класі вчитель має говорити лише 10% часу, 90% вивільняється на спілкування учнів. Тиша – тільки під час контрольної роботи. Дисциплінований клас – коли вчитель та учні поважають одне одного, вміють слухати, виконують завдання, розмовляють, не перебиваючи інших, дбають про них, дбайливо ставляться до речей.

Наприкінці робочого дня вчителю треба провести рефлексію, аналіз: *що вдалося, чому?; що ні, чому?* Студенти доходять розуміння: немає єдиного чарівного рецепта, можливе різне комбінування стратегій. Тільки в процесі набування досвіду відбувається відточування педагогічної майстерності.

У ході підготовки до педагогічної практики студенти ЕГ дізнались, що відповідно до Державного стандарту початкової освіти змістом вимог до оцінювання є виявлення, вимірювання та оцінювання навчальних досягнень учнів, які струк-

туровані в навчальних програмах за предметами. Виявлення рівня навчальних досягнень учнів відбувається в процесі контролю (Методичні рекомендації, 2018: 4).

Студенти ЕГ підготували проекти «Основні функції контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів»:

1) **діагностувальна** (дає змогу учителю виявити прогалини в знаннях і вміннях учнів);

2) **коригувальна** (з'ясувавши причини виникнення помилок, відповідно, вносимо корективи в навчальну діяльність школярів і способи управління нею);

3) **прогностична** (отримані результати контролю використовуємо з метою прогнозування вдосконалення методик навчання предмета);

4) **навчально-перевірвальна** (усне або письмове виконання різнорівневих завдань сприяє осмисленню, усвідомленню та закріпленню знань і вмінь молодших школярів);

5) **розвивальна** (контроль сприяє розвитку волі, уваги, мислення, пам'яті, мовлення учнів, їх пізнавальної активності й самостійності; тому в процесі контролю доцільно формувати вміння взаємної самоконтролю, розвивати рефлексивні вміння, здатність обмірковувати дії, критично оцінювати їх);

6) **виховна** (правильно організований контроль стимулює до наполегливої праці, формування самостійності, відповідальності, здатності до подолання труднощів).

Перевірка навчальних досягнень учнів здійснюється за допомогою **методів**, вибір яких зумовлюється особливостями змісту навчальних досягнень учнів. Так, із читання це може бути усна перевірка (бесіда, розповідь учня); письмова перевірка (самостійні роботи, твори, перекази, тестові завдання); практична перевірка (проект, заповнення таблиць, побудова схем).

Оцінювання – це процес визначення рівня досягнень учня в опануванні предмету, які відповідають вимогам чинних навчальних програм. Його результат – оцінка, яка відбивається в оцінних судженнях і висновках учителя вербально або в балах. Судження характеризують процес навчання та відтворюють його результати: міцність знань, сформованість умінь із предмета, особистісний розвиток учня (самостійність, відповідальність, уміння працювати в групі, ставлення до навчальної праці, рівень докладених зусиль тощо). Результати оцінювання досягнень учнів – конфіденційна інформація, доступна лише для дитини та її батьків (або осіб, які їх замінюють) (Канівець, 2012: 3).

Таблиця 1

Перевірні завдання для учнів 2 класу

Автор	Назва твору	Дай відповідь на запитання
Василь Сухомлинський	«Їжачок Буль-школяр»	1. Про що мріяв Буль?
		2. Чого боявся їжачок у школі? <i>а. хлопчиків-забіяк; б. поганих оцінок; в. що його будуть лаяти, коли не все буде виходити.</i>
Маргарита Сурженко	«Усі книжки гарні»	1. Про кого це оповідання?
		2. Якою ти уявляєш Настуню?
Українська народна казка	«Осінній концерт»	1. Хто хотів віддячити Осені?
		2. Коли відбувалися описані у творі події? Вибери доречну відповідь. <i>а. навесні; б. взимку; в. восени; г. влітку.</i>
Ніна Даценко	«Зайчикова хатка»	1. Назви дійових осіб казки.
		2. Хто вигнав лиску із Зайчикової хатки? Вибери доречну відповідь. <i>а. Півник; б. Рак; в. Ведмідь.</i>
Оксана Чорновіл	«Зниклий мішок»	1. Про кого розповідається у творі?
		2. Як ти вважаєш, скільки часу тривали описані події? Вибери доречну відповідь. <i>а. 1 ніч; б. 3 дні; в. тиждень.</i>

Таблиця 2

Перевірні завдання для учнів 3 класу

Назва твору	Автор	Жанр	Дай відповідь на запитання
«Кирило Кожум'яка»	Українська народна казка		У творі розповідається про Автор закликає до
«Для чого людині серце»	Анатолій Дімаров		У творі розповідається про Автор закликає до
«Суд у цирку»	Всеволод Нестайко		У творі розповідається про Автор закликає до
«Лебідь, Щука і Рак»	Леонід Глібов		У творі розповідається про Автор закликає до
«Красиві слова і красиве діло»	Василь Сухомлинський		У творі розповідається про Автор закликає до

Таблиця 3

Перевірні завдання для учнів 4 класу

Автор	Назва твору	Дай відповіді на запитання
Народна легенда	«Мудра дівчина»	1. Чому багатий брат захотів забрати в бідного корову?
		2. Скільки загадок відгадала Маруся? <i>а. 2; б. 5; в. 4</i>
Українська народна казка	«Хліб і золото»	1. Коли й де відбувалася подія, про яку народ склав легенду?
		2. Чому загинув майстер?
Григор Тютюнник	«Дедал та Ікар»	1. Ким був Дедал?
		2. Чому загинув Ікар?
Міф	«Ласочка»	1. Коли вперше Арсен зустрівся з лисеням?
		2. Як Арсен упізнав Ласочку в дорослій лисиці?
Василь Сухомлинський	«Не забувай про джерело»	1. Чому зник ставок?
		2. Хто першим почав не виконувати ухвали?

Оцінювання в початкових класах характеризується наявністю вербального (безбального) оцінювання, де використовуються усні й письмові оцінні судження про навчання та його результати. Студенти ЕГ, готуючись до практики, ознайомились із формами й прийомами вербального оцінювання навчальної діяльності учнів:

1) різні форми схвалення, виражені словесно й за допомогою міміки, жесту, відтінків голосу: справився; уже краще; чудово; *видно, що стараєшся*; задоволена твоєю роботою та інше; у такій же формі висловлюють заперечення, осуд: *спробуй не поспішати й довести до лінії*; *обведи зразок і напиши так само; як ти думаєш, що в тебе не так, як на зразку?*;

2) розгорнуте словесне оцінювання (вчитель аналізує хід роботи, її результат, коментує виконання, показує, що саме варте уваги, стимулює учнів наслідувати зразок, показує раціональні способи роботи, пояснює можливість сказати точніше);

3) перспективна й відстрочена оцінка (вчитель пояснює, за яких умов учень може одержати схвалення).

У повному обсязі оцінні судження вчителя висловлюються в такій послідовності:

1) відзначення *позитивних* моментів відповіді й успішно виконаних аспектів практичної роботи;

2) *чітке визначення (в доброзичливій формі) допущених помилок і недоліків* (так, щоб учень усвідомив свої прорахунки);

3) визначення *шляхів подолання прогалин* у знаннях, рекомендації щодо вдосконалення практичних навичок із конкретною інструкцією про можливість ліквідації недоліків;

4) висловлення доброзичливої *впевненості* в тому, що учень докладе необхідних зусиль і досягне кращих показників навчальних досягнень (Морзе та ін., 2013: 5).

Студенти ЕГ також ознайомлюються з основними принципами безбального навчання, словесними формулами, які може використовувати вчитель, і відповідними їм рівнями навчальних досягнень учнів. Також вони опановують алгоритм організації формульованого оцінювання, проєктують фрагменти уроків із використанням технік формульованого оцінювання. Для контролю та оцінювання читацької компетентності учнів 2, 3, 4 класів студенти ЕГ підготували зразки перевірних завдань із читання, які наводимо в таблицях.

З метою виявлення труднощів, з якими зустрілись студенти під час практики, було проведено анкетування, яким було охоплено 22 студенти експериментальної (ЕГ) і 21 студент контрольної (КГ) груп. Проведення анкетування передбачало

самостійність роботи студентів. Результати анкетування наводимо далі.

1. Чи відчували Ви необхідність додаткових консультацій учителя-класовода стосовно оцінювання навчальних досягнень учнів? 20 (94%) респондентів (студентів КГ) і 5 (24%) респондентів (студентів ЕГ) потребували додаткових консультацій.

2. Чи відчували Ви труднощі під час оцінювання досягнень учнів? 17 (82%) студентів КГ та 2 (10%) студенти ЕГ відчували труднощі.

3. Які питання оцінювання, на Вашу думку, варто розглянути на практичних заняттях? 18 (85%) студентів КГ не дали відповіді; 3 (15%) студенти КГ дали занадто загальну відповідь; 6 (27%) студентів ЕГ потребували з'ясування питань оцінювання з літературного читання.

4. Які питання оцінювання, на Вашу думку, на практичних заняттях були викладені недостатньо? 18 (85%) студентів КГ не дали відповіді, 3 (15%) респонденти КГ дали занадто загальну відповідь; 6 (27%) – потребували з'ясування питань оцінювання диктанту, списування, переказу.

5. Які уміння варто виявляти вчителю під час оцінювання навчальних досягнень учнів? 18 (85%) респондентів КГ зазначили, що вчителю важливо виявляти доброзичливість, терпіння, такт. 20 (93%) респондентів ЕГ крім загальнолюдських позитивних якостей назвали уміння порівнювати виявлені досягнення дитини не тільки з нормою, але й з її попередніми результатами.

6. У чому, на Вашу думку, виявляється індивідуальний підхід до учнів у процесі оцінювання? 18 (85%) студентів КГ не дали відповіді, 3 (15%) студенти КГ зазначили, що учням потрібно давати завдання відповідно до їх можливостей; 20 (93%) респондентів ЕГ зазначили, що індивідуальний підхід передбачає врахування пізнавальних здібностей, темпу роботи кожного учня, порівняння теперішніх досягнень учня з його попередніми результатами.

Аналіз анкет студентів ЕГ і КГ дав підстави зробити висновок про кращу обізнаність, уміння визначати проблеми й розв'язувати їх, а значить, професійну готовність студентів ЕГ, що доводить доцільність впровадження в систему підготовки вчителя початкових класів Нової української школи комплексу заходів з ознайомлення з оцінюванням навчальних досягнень учнів, зокрема із читання.

Висновки. Серед важливих завдань професійної готовності вчителя нової української школи – навчити правильно проводити оцінювання навчальних досягнень учнів, у тому числі із читання, що стимулюватиме їх пізнавальну діяльність, буде поживляти інтерес, а не руй-

нувати його. Вчителів буває важко фіксувати й оцінювати реальні досягнення конкретного учня. Це зумовлює пошуки інших підходів до оцінювання, які дозволять запобігти негативних моментів. Узагальнюючи отримані результати, рекомендуємо впровадити в систему підготовки вчителів початкових класів навчальну компоненту «Оцінювання навчальних досягнень учнів початкових

класів». Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів зазначеної проблеми. Зокрема, потребують подальших досліджень проблеми підготовки студентів – майбутніх учителів початкових класів до проведення оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами, в інклюзивному просторі, під час переходу від формувального оцінювання до бального в 4 класі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вашуленко О. В. Оцінювання читацьких компетентностей молодших школярів. *Початкова школа*. 2007. № 12. С. 16–20.
2. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 / Кабінет Міністрів України. *Урядовий кур'єр*. 2018. № 38.
3. Канівець Т. М. Основи педагогічного оцінювання : навчально-методичний посібник. Ніжин : Вид-во ПП Лисенко М. М., 2012. 102 с.
4. Методичні рекомендації щодо формувального оцінювання учнів (До листів Міністерства освіти і науки України від 18 травня 2018 р. № 2.2-1250 і від 21 травня 2018 р. № 2.2-1255). *Педрада* : портал освітян України. URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/2337-yak-zdysnyuvati-formuvalne-otsnyuvannya-uchniv-1-klasu>.
5. Морзе Н. Б., Барна О. В., Вембер В. П. Формувальне оцінювання: від теорії до практики. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2013. № 6. С. 45–57.
6. Оцінювання в освітньому процесі початкової школи : навчально-методичний посібник. Вид 2-е, переробл. і доп. Харків : Друкарня Мадрид, 2020. 83 с.
7. Савченко О. Я. Початкова школа в контексті ідей Нової української школи. *Рідна школа*. 2018. № 1–2. С. 3–8.
8. Хохліна О. П. Удосконалення змісту навчання та особливості оцінювання навчальних досягнень учнів допоміжної школи. *Дефектологія*. 2002. № 3. С. 56–70.

REFERENCES

1. Vashulenko O. V. Otsiniuvannia chytatskykh kompetentnostei molodshykh shkoliariv [Assessment of reading competencies of junior students] *Elementary School*. 2007. No. 12, pp. 16–20 [in Ukrainian].
2. Derzhavnyj standart pochatkovoyi zagal'noyi osvity': zatv. postanovoyu Kab. Ministriv Ukrayiny' vid 21 lyutogo (2018), no 87 [State standard of primary general education: approved by resolution of Kab. Ministers of Ukraine from February, 21 (2018), no 87]. *Governmental courier*. 2018. No 38 [in Ukrainian].
3. Kanivecz' T. M. (2012). Osnovy' pedagogichnogo ocinyuvannya [Bases of pedagogical evaluation]. Nizhyn: Vy'd-vo PP Ly'senko M. M. 102 p. [in Ukrainian].
4. Metody'chni rekomendaciyi shhodo formuval'nogo ocinyuvannya uchniv (Do ly'stiv MON Ukrayiny' vid 18.05 (2018), no 2.2-1250 ta vid 21.05 (2018), no 2.2-1255) [Methodical recommendations are in relation to the forming evaluation of students (To the letters of Department of Education and Science of Ukraine from 18.05.2018 № 2.2-1250 and from 21.05.2018 № 2.2-1255)] [in Ukrainian].
5. Morze N. B., Barna O. V., Vember V. P. (2013) Formuval'ne ocinyuvannya: vid teorii do prakty'ky' [Forming evaluation: from a theory to practice] *An informatics and information technologies are in educational establishments*. No 6. pp. 45–57 [in Ukrainian].
6. Ocinyuvannya v osvit'nomu procesi pochatkovoyi shkoly': navch.-metod. posib. (2020) [An evaluation is in the educational process of initial school], vol. 2. Kharkiv, printing-house Madrid, 83 p. [in Ukrainian].
7. Savchenko O. Ya. Pochatkova shkola v konteksti idej Novoyi ukraiyins'koyi shkoly' [Initial school is in the context of ideas of New Ukrainian school]. *Native school*. 2018/No 1–2. pp. 3–8 [in Ukrainian].
8. Hoxlina O. P. (2002) Udoskonalennya zmistu navchannya ta osobly'vosti ocinyuvannya navchal'ny'x dosyagren' uchniv dopomizhnoyi shkoly' [Improvement of maintenance of studies and feature of evaluation of educational achievements of students of auxiliary school]. *Defectology*. No 3. pp. 56–70 [in Ukrainian].